

UCHWAŁA Z DNIA 29 MARCA 2006 R.

I KZP 2/06

W wypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego sąd, zgodnie z art. 67 § 3 k.k. w zw. z art. 49 § 1 k.k., może orzec świadczenie pieniężne na rzecz każdego podmiotu, wpisanego do wykazu prowadzonego przez Ministra Sprawiedliwości, o którym mowa w art. 49 a § 2 k.k.

Przewodniczący: sędzia SN J. Sobczak.

Sędziowie SN: P. Kalinowski, R. Malarski (sprawozdawca).

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Jacka Ł. po rozpoznaniu przedstawionego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w L., postanowieniem z dnia 29 grudnia 2005 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego świadczenie pieniężne, o którym mowa w art. 49 § 1 k.k., może zostać orzeczone na rzecz dowolnego podmiotu zamieszczonego w wykazie prowadzonym przez Ministra Sprawiedliwości (art. 49a § 2 k.k.), czy też tylko na rzecz takiego podmiotu zamieszczonego w tym wykazie, którego podstawowym zadaniem lub celem statutowym jest spełnianie świadczeń na określony cel społeczny, bezpośrednio związany z ochroną dobra naruszonego lub zagrożonego przestępstwem popełnionym przez sprawcę, wobec którego warunkowo umorzono postępowanie karne?”

p o s t a n o w i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

U Z A S A D N I E N I E

Sąd Rejonowy w L., przyjmując, że Jacek Ł. popełnił w dniu 21 maja 2005 r. stanowiące wypadek mniejszej wagi oszustwo określone w art. 286 § 3 k.k., wyrokiem z dnia 7 października 2005 r. warunkowo umorzył postępowanie karne wobec oskarżonego na roczny okres próby i – na podstawie art. 67 § 3 k.k. – orzekł od oskarżonego na rzecz Domu Dziecka w G. świadczenie pieniężne w kwocie 400 zł.

Apelację od powyższego wyroku złożył Prokurator Rejonowy w L., zarzucając obrazę prawa materialnego, mianowicie art. 49 § 1 k.k., przez orzeczenie świadczenia pieniężnego na rzecz instytucji, której podstawowym zadaniem lub celem statutowym nie jest spełnianie świadczeń na cel społeczny, bezpośrednio związany z ochroną dobra naruszonego przestępstwem dokonany przez oskarżonego.

Sąd Okręgowy w L., rozpoznając środek odwoławczy oskarżyciela publicznego, powziął wątpliwość co do wykładni art. 49 § 1 k.k. w zw. z art. 67 § 3 k.k., którą postanowieniem z dnia 29 grudnia 2005 r. przekazał w trybie art. 441 § 1 k.p.k., Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Prokurator Prokuratury Krajowej, ustosunkowując się do przedstawionego pytania prawnego, wyraził pogląd, że w wypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego sąd może orzec świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 k.k. na rzecz podmiotu wpisanego do wykazu prowadzonego przez Ministra Sprawiedliwości, którego podstawowym zadaniem lub celem statutowym jest spełnianie świadczeń na określony cel społeczny, bezpośrednio związany z ochroną dobra naruszonego lub zagrożonego przestępstwem popełnionym przez sprawcę.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przedstawione przez sąd odwoławczy zagadnienie prawne wymagało dokonania zasadniczej wykładni ustawy, choć w kierunku przeciwnym do proponowanego przez prokuratora Prokuratury Krajowej. Za potrzebą udzielenia odpowiedzi na sformułowane przez sąd drugiej instancji pytanie prawne przemawiały zarówno racje podniesione w uzasadnieniu postanowienia wydanego przez ten sąd, jak i fakt, że zaprezentowana w nim kwestia prawna, wynikała ze zmiany art. 49 k.k. dokonanej ustawą z dnia 8 października 2004 r. (Dz. U. Nr 243, poz. 2426), która weszła w życie z dniem 16 maja 2005 r., nie była dotąd ani przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, ani obiektem dociekań w piśmiennictwie prawa karnego.

W pierwszym rzędzie, poniekąd w celu „oczyszczenia przedpola”, należało odnotować w istocie niekontrowersyjne zapatrywanie prawne, będące rezultatem gramatycznej wykładni art. 49 § 1 k.k., że w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego dopuszczalne jest orzeczenie wobec sprawcy świadczenia pieniężnego wymienionego w art. 39 pkt 7 k.k. (zezwała na to wprost art. 67 § 3 k.k.) tylko na rzecz instytucji, stowarzyszenia, fundacji lub organizacji społecznej, wpisanej do wykazu prowadzonego przez Ministra Sprawiedliwości (art. 49 a § 2 k.k.) i w wysokości nie wyższej niż 20 000 zł. Trzeba zauważyć, że zwrot „skazano sprawcę”, którym ustawodawca posłużył się w art. 49 § 1 k.k., nie jest powiązany z nakazem orzekania świadczenia pieniężnego na rzecz podmiotów wyszczególnionych w stosownym wykazie Ministra Sprawiedliwości ani z unormowaniem określającym górną granicę tego świadczenia, ale wyłącznie z tym fragmentem komentowanego przepisu, który poświęcony jest wskazaniu podstawowych zadań lub celów podmiotów w nim wymienionych.

Zgodzić należało się z prokuratorem Prokuratury Krajowej, że – stojąc na gruncie mającej zdecydowane pierwszeństwo wykładni językowej – przewidziana w art. 49 § 1 k.k. dopuszczalność stosowania świadczenia pieniężnego na rzecz podmiotu, którego podstawowym zadaniem lub ce-

lem statutowym jest spełnianie świadczeń na określony cel społeczny, bezpośrednio związany z ochroną atakowanego dobra prawnego, odnosi się jedynie do sprawców, wobec których zapadły wyroki skazujące, a nie wyroki warunkowo umarzające postępowanie karne.

Przedstawione stanowisko, zasadzające się na niemożności łączenia pojęcia „skazano sprawcę” z instytucją warunkowego umorzenia postępowania karnego, okazało się trafne ze względu na dyrektywę języka prawniczego, która – jak przyjmuje się powszechnie w literaturze – wchodzi w grę, a więc pozwala interpretatorowi odstąpić od znaczenia potocznego danego zwrotu, również gdy określone wyrażenie zostało zdefiniowane kontekstowo przez samego prawodawcę (zob. L. Morawski: Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz, Toruń 2002, s. 130). Jakkolwiek ustawy karne nie definiują bezpośrednio terminu „skazanie”, to jednak sens tego pojęcia, rzecz oczywista na użytek rozwiązania przedstawionego przez sąd odwoławczy zagadnienia prawnego, wynika choćby z zestawienia przepisów art. 413 § 2 k.p.k. i art. 414 k.p.k. W tym pierwszym wskazuje się wyraźnie, co powinien zawierać wyrok skazujący, natomiast w drugim określa się wymogi, jakim odpowiadać powinien wyrok umarzający i warunkowo umarzający postępowanie. Rozróżnienie przez ustawodawcę „skazania” od „warunkowego umorzenia postępowania karnego” rysuje się zatem jako czytelne. Ów sposób rozumienia obu terminów znajduje potwierdzenie w doktrynie prawa karnego (zob. A. Marek: Warunkowe umorzenie postępowania karnego, Warszawa 1973, s. 195; R.A. Stefański w: Z. Gostyński red.: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2004, tom II, s. 806).

Warto na koniec tej części rozważań zaznaczyć, że świadczenie pieniężne stosowane w wyroku warunkowo umarzającym postępowanie, z istoty rzeczy traci cechy środka karnego, a staje się obowiązkiem o wyraźnym wychowawczym charakterze (zob. Z. Sienkiewicz w: O. Górniok red.: Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2006, s. 156).

Wbrew jednak stanowisku wyrażonemu przez prokuratora Prokuratury Krajowej, Sąd Najwyższy jest zdania, że żadne szczególnie istotne czy doniosłe racje nie przemawiają za odstąpieniem *in concreto* od zasady pierwszeństwa wykładni językowej. Za bezzasadną należało uznać tezę, że wynik wykładni językowej art. 49 § 1 k.k. w omówionym wyżej zakresie prowadzi do rażąco niesprawiedliwych lub irracjonalnych konsekwencji.

Po pierwsze – pogląd, że regulacja z art. 49 § 1 k.k. w zakresie wskazującym podstawowe zadania lub cele statutowe podmiotów w nim wymienionych nie odnosi się do orzekania świadczenia pieniężnego w wypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego, wcale nie pozostaje w oczywistym konflikcie lub sprzeczności ze znaczeniem innych norm systemu, w tym i z tymi, które mają wyższą moc prawną. Co prawda *ratio legis* nowego brzmienia art. 49 § 1 k.k. wiązało się z usunięciem nieprawidłowości występujących przy wykorzystywaniu środków finansowych pochodzących z nawiązek i świadczeń pieniężnych (zob. uzasadnienie projektu ustawy, druk nr 2783 Sejmu RP IV kadencji), ale nie ulega wątpliwości, że większa swoboda sądu w tym zakresie, przy stosowaniu tych środków, w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego nie będzie generowała zjawisk niepożądanych, albowiem – co trzeba dobitnie jeszcze raz zaakcentować – sąd będzie skrępowany wykazem prowadzonym przez Ministra Sprawiedliwości (art. 49 a § 2 k.k.). Będzie mógł w takim wypadku orzec świadczenie pieniężne, zgodnie z art. 67 § 3 k.k., tylko na rzecz podmiotu wymienionego w tym wykazie.

Po drugie – wykluczone jest, aby omówione wyżej znaczenie literalne art. 49 § 1 k.k. prowadziło do rażąco niesprawiedliwych rozstrzygnięć lub pozostawało w oczywistej sprzeczności z powszechnie akceptowanymi normami moralnymi. Odwrotnie, umożliwi ono sięgnięcie po świadczenie pieniężne w razie warunkowego umorzenia postępowania karnego w sprawach o przestępstwa, w których zdefiniowanie naruszonego lub zagro-

zonego dobra prawnego rodzi znaczne trudności, a czasami jest wręcz niemożliwe. Przyjęta interpretacja stworzy tym samym w pewnych sytuacjach szansę na osiągnięcie celu, który legł u podstaw skorzystania w danej sprawie z dobrodziejstwa warunkowego umorzenia postępowania karnego. Postulowana przez prokuratora Prokuratury Krajowej odpowiedź na konkretne pytanie prawne mogłaby w niektórych wypadkach zablokować orzeczenie świadczenia pieniężnego po myśli art. 67 § 3 k.k., mimo że byłoby to ze względów wychowawczych pożądane.

Po trzecie – z całą stanowczością wypadało odrzucić przypuszczenie (choćby teoretyczne), że wykładnia literalna komentowanego przepisu mogłaby wywołać konsekwencje trudne do przyjęcia z punktu widzenia społecznego lub innego. Przedstawione wyżej wywody skłaniają raczej do konstatacji, że właśnie rygorystyczne stosowanie wszystkich ograniczeń zawartych w art. 49 § 1 k.k. przy ferowaniu wyroków warunkowo umarzających postępowanie karne prowadziłyby w pewnych wypadkach do następstw pozostających w konflikcie z naczelnymi zasadami prawa karnego.

Przedstawione rozważania pozwalają stwierdzić, że pójście w kierunku wskazanym we wniosku prokuratora Prokuratury Krajowej, a więc przypisanie przy rozwiązywaniu konkretnego zagadnienia prawnego prymatu wykładni funkcjonalnej i systemowej, oznaczałoby wkroczenie na drogę wykładni kreatywnej, stanowiącej swoiste „poprawianie” czy „korygowanie” ustawy, mimo że wykładnia językowa jest w tym względzie jednoznaczna i nie ma powodów, aby od jej wyniku odchodzić.

Sumując: skoro ważne racje nie przemawiały za odstępniem od wyniku wykładni językowej analizowanego przepisu i tym samym za oparciem się o rezultat wykładni funkcjonalnej czy systemowej, należało przyjąć, że w wypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego sąd, zgodnie z art. 67 § 3 k.k. w zw. z art. 49 § 1 k.k., może orzec świadczenie

pieniężne na rzecz każdego podmiotu, wpisanego do wykazu prowadzonego przez Ministra Sprawiedliwości, o którym mowa w art. 49 a § 2 k.k.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści podanej na wstępie.